

Genusperspektiv

Havet och kusten har alltid använts av både kvinnor och män, men vår moderna förvaltning fokuserar på de manliga aktiviteterna. Ny forskning visar att även kvinnorna är viktiga aktörer och att havet skulle må bättre om havsplaneringen och förvaltningen innefattade alla.

Studierna av genus och havs- och kustförvaltning började med vetenskapliga observationer som gjordes när jag och andra forskare vid Stockholms universitet studerade sjögräsdynamik i Östafrika, närmare bestämt på Zanzibars östkust, i Chwaka Bay. Under provtagningen av sjögräs observerade vi att många kvinnor utförde olika sysslor vid och i havet. Tydligast var att de ägnade sig åt vattenbruk genom att odla röda alger, men många andra aktiviteter pågick också.

När jag upptäckte att det inte fanns någon vetenskaplig information om det-

ta bestämde jag mig för att starta egna projekt för att undersöka vad kvinnorna gjorde och hur det kunde relateras till andra aktiviteter och till miljö och samhälle.

Kvinnorna viktiga

Forskningen visade att männen är viktiga aktörer, huvudsakligen som fiskare. Att fiska är inte bara en aktivitet utan också en livsstil, fiskare älskar helt enkelt att fiska och identifierar sig med rollen som fiskare. Fisket är fortfarande det viktigaste när det gäller att skaffa mat och pengar till hushållet. Men det visade

inom havsplaneringen

Unga kvinnor som plockar skaldjur vid Zanzibars östkust. Skaldjur är en viktig källa till mycket bra protein som alla rurala invånare på Zanzibar brukar äta, men för att plockningen ska bli hållbar måste intensiteten ses över och ekosystemen undersökas.

FOTO: MARICELA DE LA TORRE-CASTRO

sig att kvinnor också är betydande aktörer vid havet. De jobbar över nästan hela sjölandskapet: i kustskogen, mangroven, sjögräsängarna och korallreven. De fiskar, säljer fisk, plockar skaldjur, odlar alger, samlar ved, och använder sjögräs och alger som gödsel i sina odlingar.

Det mesta av kvinnornas arbete görs utan båtar och på grunt vatten, vilket beror på att många kvinnor av kulturella skäl inte kan simma. Det anses också bra att kvinnorna arbetar nära hemmet så att de kan ta hand om hemarbete och barn samtidigt som de skaffar mat och utökar hushållets inkomster. Kvinnorna axlar

därmed en dubbel eller till och med trippel börda: de måste jobba både utanför och innanför hemmet och även sköta de sociala åtagandena.

Aktiviteter och miljöpåverkan

Det finns mycket kunskap om mäns inverkan på havet, till exempel överfiske, men vi vet mycket mindre om de kvinnorelaterade aktiviteternas påverkan på miljön. Den huvudsakliga sysselsättningen för kvinnorna i Östafrika är odling av röda alger med enkla metoder. Dessa röda alger innehåller karragenan, en gelatinliknande substans som används

för att ge bättre konsistens till produkter som bland annat schampo, tandkräm, kosmetika, glas och godis.

Att odla alger uppmuntras av både lokala och internationella aktörer, men våra resultat visar att det egentligen inte är så bra varken för kvinnorna eller miljön, åtminstone inte på det sätt det görs idag. Inkomsten är väldigt låg, marknaden är global och kvinnorna kan inte påverka den. Algodlingarna placeras också ofta på sjögräsängar för att algerna ska växa bättre. Våra resultat visar att sjögräset då minskar markant, fragmenteringen ökar, makrofaunan minskar och fisk-

Manliga fiskare på Zanzibar brukar fiska i grupper som kallas för "companies". Mycket av forskningen och förvaltningen är fokuserad på de ekosystem som männen använder, som korallreven. Mindre fokus finns på andra habitat, till exempel sjögräsängar, där kvinnor utför många olika sysslor.

Odlandet av röda alger, *Euchema denticulatum*, är huvudsyssa för de flesta kvinnor på Zanzibar. Aktiviteten uppmuntras av lokala och internationella aktörer, men de positiva effekterna måste sättas i relation till de negativa som låga inkomster, försämrad hälsa och förändringar i miljön. Planeringen och förvaltning av aktiviteten måste förbättras.

FOTO: MARICELA DE LA TORRE-CASTRO

samhället förändras. En självförstärkande feedbackloop uppstår, vilket innebär att de negativa effekterna på miljön och samhället blir större och större ju längre tiden går.

Plockning av skaldjur är något som både männen och kvinnorna i Östafrika ägnar sig åt. De skaldjur som kvinnorna plockar används främst som mat till familjen, medan de som plockas av männen säljs till turister eller till marknader och restauranger. Skaldjursplockning kan verka harmlöst, men våra studier visar att detta ganska snabbt kan få negativa ekologiska konsekvenser. Fem års intensiv plockning kan räcka för att värdefulla djur ska bli sällsynta och för att storleken på vissa djur ska minska.

Viktig kunskap för förvaltning

När man jobbar med havs- och kustplanering, som är en del av den bredare

havsförvaltningen, fokuserar man på den rumsliga komponenten, det vill säga hur ytan används och hur man kan placera och förvalta aktiviteter på bästa sätt.

Den metod vi förespråkar är att man integrerar alla viktiga aktörer, vilket kan ge ny information och nya vinklar för beslutsfattare. Genom vår "genusanalys för havsplanering" är det möjligt att kartlägga alla viktiga aktörer vid kusten och i havet och generera nyckelinformation om vem som gör vad, var, och varför samt vilka sociala och ekologiska konsekvenser detta kan ha.

Metoden avslöjar saker och relationer som forskare och beslutsfattare inte är vana att se eller undersöka. Till exempel visade undersökningen att huvudfokus för förvaltningen har varit ekosystem som är viktiga för männen, medan många ekosystem som är viktiga för kvinnorna inte funnits med i planeringen.

För att utföra en genusanalys för havsplanering behövs multidisciplinära metoder såsom kartläggning, flygbilder, drönare, intervjuer, direkta observationer, arkivforskning, dagböcker och genusanalys. Detta kan verka krävande, men vi är övertygade om att ett genusperspektiv i havsplaneringen ökar möjligheterna till en bättre förvaltning, inte bara i utvecklingsländer utan också i övriga världen. 🌊

TEXT OCH KONTAKT:

Maricela de la Torre-Castro,
Institutionen för naturgeografi,
Stockholms universitet
maricela@natgeo.su.se

LÄS MER:

M. de la Torre-Castro, et al. *Gender analysis for better coastal management – Increasing our understanding of social-ecological seascapes* Marine Policy, 83 (2017), pp. 62-74